

ЧЕТВРТО ОДЕЉЕЊЕ

ПРЕДМЕТ ЈЕВТОВИЋ против СРБИЈЕ

(Представка број 29896/14)

ПРЕСУДА

Члан 3 • Нечовечно поступање • Злостављање притвореника од стране затворских чувара • Недостатак делотворне истраге

СТРАЗБУР

3. децембар 2019. године

Ова пресуда ће постати правоснажна у околностима утврђеним у члану 44. став 2. Конвенције. Она може бити предмет редакцијских измена.

У предмету Јевтовић против Србије,

Европски суд за људска права (Четврто одељење), на заседању Већа у саставу:

Jon Fridrik Kjølbrot, *председник,*

Faris Vehabović,

Branko Lubarda,

Carlo Ranzoni,

Stéphanie Mourou-Vikström,

Georges Ravarani,

Péter Paczolay, *судије,*

и Andrea Tamietti, *заменик секретара Одељења,*

Након већања на затвореној седници одржаној 12. новембра 2019. године,

Доноси следећу пресуду, која је усвојена тог дана:

ПОСТУПАК

1. Предмет је формиран на основу представке против Србије (број 29896/14) коју је Суду поднео према члану 34. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: „Конвенција”) држављанин Србије, г. Малиша Јевтовић (у даљем тексту: „Подносилац представке”), дана 6. априла 2014. године.

2. Подносиоца представке је заступао Београдски центар за људска права, невладина организација са седиштем у Србији. Владу Србије (у даљем тексту: „Влада”) је заступао њен заступник, гђа Наташа Плавшић.

3. Подносилац представке се жалио на злостављање од стране затворских чувара од 11. јуна 2007. године, 18. децембра 2009. године и 22. и 24. децембра 2011. године, као и на накнадни пропуст Тужене државе у погледу спровођења делотворне званичне истраге у вези с тим.

4. Ове притужбе подносиоца представке су прослеђене Влади 25. априла 2016. године, док је преостали део представке проглашен недопуштеним према Правилу 54, став 3. Пословника Суда.

ЧИЊЕНИЦЕ

I. ОКОЛНОСТИ ПРЕДМЕТА

5. Подносилац представке је рођен 1974. године и живео је у Београду. Тренутно издржава своју казну у Казнено-поправном заводу Београд – Нова скела.

A. Кривични поступак покренут против подносиоца представке, његов притвор и накнадна казна затвора

6. Подносилац представке је 18. јула 2005. године ухапшен под сумњом да је починио сексуално насиље над трогодишњом девојчицом, што је резултирало њеном смрћу.

7. Даном 20. јула 2005. године он је смештен у притвор у Окружни затвор у Београду за период трајања поступка.

8. Даном 24. новембра 2009. године, Окружни суд у Београду је подносиоца представке прогласио кривим и осудио га на четрдесет година затвора.

9. Даном 24. фебруара 2011. године, Апелациони суд у Београду је потврдио ту пресуду.

10. Даном 6. октобра 2011. године, подносилац представке је пребачен у Казнено-поправни завод Пожаревац – Забела.

11. Даном 24. маја 2013. године, подносилац представке је поново премештен, овај пут у Казнено-поправни завод Београд – Нова скела.

12. Подносилац представке је тврдио да су га затворски чувари континуирано злостављали. Више пута се жалио на злостављање „али није добио никакво обештећење”.

B. Наводно злостављање подносиоца представке у Окружном затвору у Београду

13. Током притвора подносиоца представке у овој установи (од 20. јула 2005. године до 6. октобра 2011. године – видети ст. 7. и 10. горе), догодили су се следећи инциденти.

1. Инцидент од 11. јуна 2007. године

14. Према званичној затворској евиденцији, подносилац представке се 11. јуна 2007. године физички сукобио са другим затвореником. Дошло је до размене удараца. Разлог за анимозитет између њих двојице је очигледно заснован на природи злочина за који је подносилац представке био оптужен. Након што су се затвореници оглушили о наредбу да престану са тучом, затворски чувар је на крају прибегао употреби физичке силе како би раздвојио затворенике, а затим је прибегао употреби гумене палице јер су затвореници наставили да се опиру. Након што се ситуација смирила, и пошто је првом чувару у помоћ притекао други затворски чувар, употреба мера принуде је прекинута. Затвореници су истога дана одведени у амбуланту, где је лекар на подносиоцу представке приметио повреде доњег дела леђа, глутеуса, оба лакта, леве потколенице и десног колена.

2. Инцидент од 18. децембра 2009. године

15. Према званичној затворској евиденцији, подносилац представке се 18. децембра 2009. године упустио у вербални сукоб са другим затвореником. Затворски чувар је затражио од подносиоца представке да престане, након чега је подносилац представке физички напао затворског чувара. Потоњи је користио силу и гумену палицу, јер није могао другачије да обузда подносиоца представке. Том затворском чувару је потом у помоћ притекао његов колега, те је подносилац представке савладан. Затворски чувари су обавестили свог надређеног о догађајима, који је затим наредио да се подносилац захтева одведе код лекара. Дана 29. децембра 2009. године, подносиоца представке је прегледао лекар, који је констатовао повреде леђа, глутеуса, десне бутине и леве потколенице.

3. Остали повезани догађаји

16. Затворски чувари су прикупили припремљене извештаје и писане изјаве у вези горе наведена два инцидента, и поднели дисциплинске пријаве против подносиоца представке. Управник затвора је након тога тврдио да су повреде које је подносилац представке претрпео последица законите примене мера принуде.

4. Карактеризација горе наведених инцидента од стране подносиоца представке

17. Подносилац представке је оспорио званичну процену, у погледу навода да су затворски чувари правилно и законито примењивали силу како би одржали дисциплину. Притом је напоменуо да се овај налаз ослањао искључиво на изјаве самих затворских чувара. Учесници у тучи и свађи, укључујући и подносиоца представке лично, или било који други сведоци никада нису саслушани. Поред тога, није прибављен ниједан видео снимак снимљен сигурносним камерама и није покренут дисциплински поступак против подносиоца представке, упркос званичним пријавама које су поднете у вези с тим. Подносилац представке је, дакле, тврдио да је његово злостављање било „неиспровоцирано”, те да је он заправо био намерно и тешко злостављан због природе кривичног дела за које је оптужен.

С. Наводно злостављање подносиоца представке у Казнено-поправном заводу Пожаревац – Забела

18. Током служења затворске казне подносиоца представке у овој установи (од 6. октобра 2011. године до 24. маја 2013. године – види ставове 10. и 11. горе), догодили су се следећи инциденти.

1. Инцидент од 22. децембра 2011. године

19. Према званичној евиденцији, подносилац представке је 22. децембра 2011. године користио свој телефон у затворском дворишту, чиме је прекршио затворске прописе. Када су од њега затражили да оде у своју собу и припреми изјаву у вези с тим, он је то одбио и почео да псује. Затворски чувар је поновио наређење, али се подносилац представке поново оглушио о исто, а када је чувар употребом силе покушао да подносиоца представке одведе у собу, исти се одупирао држећи се за радијатор. Двоје других затворских чувара је притекло у помоћ свом колеги. Употребљена је физичка сила и гумене

палице како би се подносилац представке савладао. Истог дана, подносиоца представке је прегледао лекар који је констатовао обимне модрице на његовим леђима. Следећег дана, 23. децембра 2011. године, подносилац представке је поново подвргнут лекарском прегледу и утврђене су исте повреде. Касније је против подносиоца представке покренут дисциплински поступак, и он је осуђен на петнаест дана самице.

20. Подносилац представке је 24. децембра 2011. године поднео притужбу Заштитнику грађана.

2. Инцидент од 24. децембра 2011. године, извештај Заштитника грађана и дешавања након тога

21. Дана 27. децембра 2011. године, тим Заштитника грађана је посетио подносиоца представке и узео његову изјаву. Подносилац представке је тврдио да су га затворски чувари 22. и 24. децембра 2011. године жестоко претукли, након што су му прво наредили да скине мајицу и наслони се на зид. Тим је такође узео изјаве од управника затвора и лекара, обавио медицински преглед подносиоца представке и прегледао званичну евиденцију.

22. У свом извештају од 31. јануара 2012. године, Заштитник грађана је утврдио да је подносилац представке, и поред инцидента од 22. децембра 2011. године, био подвргнут злостављању које се може окарактерисати као мучење два дана касније, то јест 24. децембра 2011. године, те да повреде које је задобио том последњом приликом нису евидентирание ни у једном званичном документу. Управник затвора такође није био обавештен о инциденту, а подносилац представке није прегледан од стране лекара. Заштитник грађана је навео бројне повреде по целом телу подносиоца представке, укључујући главу, лице, груди, леђа, рамена и удове, и закључио да је степен тих повреда, као и начин на који су исте нанесене, укључујући и средствима попут гумене палице, значио да су затворски чувари 24. децембра 2011. године, заиста злостављали подносиоца представке, као што је наведено. Затворски лекар се, са своје стране, сложио да су повреде подносиоца представке утврђене током посете тима Заштитника грађана биле обимније од оних које је констатовао 22. децембра 2011. године. С обзиром на горе наведено, Заштитник грађана је, између осталог, упутио препоруку да затвор истражи догађаје од 24. децембра 2011. године како би идентификовао и утврдио одговорност појединаца који су злостављали подносиоца представке.

23. Следећи ове препоруке, управник затвора је наредио предузимање одређених истражних мера. Прегледане су табеле евидентираних радних сати које су затворски чувари попунили и медицински извештаји, као и регистар у коме се евидентирају примене мера принуде у односу на затворенике и регистар притужби затвореника. Такође су саслушани и бројни затворски чувари и затвореници у оквиру истраге, а прибављени су и видео снимци са сигурносних камера. Међутим, и након свега затворска управа није могла „са сигурношћу” да утврди како је подносилац представке повређен и ко су наводни починиоци. Стога није ни покренут дисциплински поступак.

D. Кривична истрага инцидента од 24. децембра 2011. године

24. На неодређени датум, подносилац представке је поднео кривичну пријаву.

25. Дана 14. марта 2012. године, Основно јавно тужилаштво у Пожаревцу је затражило од истражног судије Основног суда у Пожаревцу да спроведе одређене истражне радње у циљу идентификације особа које су наводно злостављале подносиоца представке.

26. Током прелиминарне истраге саслушани су подносилац представке, бројни затворски чувари, затворски лекар и један затвореник. Такође, прибављен је форензички извештај који се односи на врсту и тежину повреда које је подносилац представке претрпео, као и начин њиховог наношења. У извештају је, између осталог, утврђено да је подносилац представке био нападнут два пута – 22. и 24. децембра 2011. године – као и да су повреде које је задобио 24. децембра 2011. године могле бити

нанесене од стране једне или више особа. Према овом извештају, подносилац представке је био физички и психички злостављан.

27. Представљајући доказе пред истражним судијом, подносилац представке је описао злостављање које је претрпео и тврдио да га је, између осталог, претукао затворски чувар чији је идентификациони број био 1244. Управник затвора је, међутим, накнадно обавестио истражног судију да при КПЗ Пожаревац – Забела не постоји такав запослени чувар.

28. Истражни судија је такође затражио видео снимке са сигурносних камера испред хелије подносиоца представке, али је управник затвора изјавио да у то време није била инсталирана опрема за видео надзор.

29. Дана 27. фебруара 2013. године, Основно јавно тужилаштво у Пожаревцу је одлучило да у том тренутку нема основа за покретање кривичног поступка, али је наложило полицији да спроведе додатну истрагу поводом тог случаја и да покуша да идентификује починиоце.

30. Дана 1. априла 2013. године, истражни судија је тражио од Основног јавног тужилаштва у Пожаревцу достављање списка предмета, пошто је подносилац представке тражио прилику да се лично суочи са својим могућим злостављачима у сврху препознавања.

31. Дана 16. априла 2013. године, Основно јавно тужилаштво у Пожаревцу је истражном судији доставило списе предмета.

32. Дана 15. маја 2013. године, Основно јавно тужилаштво у Пожаревцу је обавестило истражног судију да је одлучило да нема основа за покретање кривичног поступка.

33. Дана 27. маја 2013. године, Министарство правде и државне управе је послало писмо Републичком јавном тужилаштву, тражећи извештај о случају подносиоца представке. При томе је објашњено да је Европска комисија изразила интересовање у погледу тог случаја.

34. Дана 3. јуна 2013. године, Републичко јавно тужилаштво је доставило министарству извештај како је затражено.

Е. Поступак пред Уставном судом

35. Дана 7. септембра 2011. године, подносилац представке је изјавио уставну жалбу.

36. Дана 10. јула 2013. године, Уставни суд је утврдио повреду члана 25. Устава (види став 45. доле), односно права подносиоца представке на неповредивост његовог физичког и менталног интегритета (како у погледу материјалног, тако и процесног аспекта) у вези са инцидентима од 11. јуна 2007. године, 18. децембра 2009. године и 22. и 24. децембра 2011. године (види ставове 14, 15, 19. и 21–22. горе), и доделио му 1.000 евра (EUR) на име нематеријалне штете претрпљене у вези с тим. Надаље је утврдио да је подносилац представке био изложен нечовечном поступању у погледу сва четири инцидента, и да је нарочито у вези са инцидентима од 11. јуна 2007. године, 18. децембра 2009. године и 22. децембра 2011. године сила која је коришћена против њега била оправдана, али ипак претерана. Иако је овакво поступање, према мишљењу Уставног суда, проузроковало озбиљне патње подносиоцу представке, није било доказа да су затворски чувари намеравали нанети исту подносиоцу представке како би постигли одређени циљ у смислу судске праксе Европског суда за људска права (види, на пример, *Aksoy против Турске*, од 18. децембра 1996. године, ст. 63. и 64, *Извештаји о пресудама и одлукама* 1996-VI, као једну од пресуда које је Уставни суд посебно навео у делу општих начела његове одлуке). Уставни суд је даље утврдио да надлежни органи такође нису спровели делотворну истрагу у вези са наведена четири инцидента. Уставни суд је наредио убрзање службене истраге само у вези са инцидентом од 24. децембра 2011. године. Даље је образложио да је приликом додељивања накнаде штете на име нематеријалне штете коју је подносилац представке претрпео узео у обзир

сопствену праксу у другим сличним случајевима, судску праксу Европског суда за људска права, „друштвене околности” у самој Републици Србији. и „саму суштину накнаде нематеријалне штете” као такве. На крају, Уставни суд је наложио да се његова одлука објави у „Службеном гласнику Републике Србије”.

37. Одлука Уставног суда је уручена заступнику подносиоца представке 7. октобра 2013. године.

Ф. Даљи развој догађаја у кривичној истрази у вези са инцидентом од 24. децембра 2011. године

38. Дана 19. августа 2013. године, првостепени суд је одбио захтев подносиоца представке од 1. априла 2013. године који је имао за циљ препознавање његових злостављача (видети став 30. горе), наводећи, између осталог, да целокупно затворско особље носи службене значке са својим именима и фотографијама на њима, те да су наводни починиоци морали стога бити познати подносиоцу представке.

39. Дана 7. септембра 2015. године, полиција је Основном јавном тужилаштву у Пожаревцу доставила још један извештај о корацима које је предузела у циљу прикупљања релевантних информација. Затворски чувари и затвореници су саслушани, а документација је прегледана, али остао је крајњи закључак да је сила која је коришћена против подносиоца представке била законита, неопходна и сразмерна.

40. Дана 8. септембра 2015. године, Основно јавно тужилаштво у Пожаревцу је затражило да полиција поново обави разговор са подносиоцем представке како би се идентификовали дотични затворски чувари. Надаље су тражили информације у вези са свим мерама предузетим као одговор на препоруке Заштитника грађана (видети став 22. горе).

41. Дана 22. фебруара 2016. године, подносилац представке је поново саслушан, овај пут у просторијама Основног јавног тужилаштва у Пожаревцу, где је поновио своје излагање о његовом злостављању. Тачније, да га је 24. децембра 2011. године, након посете његовог брата који се очигледно жалио на његово раније злостављање, неколико затворских чувара беспштедно напао и жестоко претукло, као и да су га вређали због тога што је муслиман. Подносилац представке је даље напоменуо да је један од затворских чувара који га је напао носио идентификациону ознаку са бројем 1224, а не 1244, што је можда погрешно приписано његовој ранијој изјави пред истражним судијом (видети став 27. горе). На крају, подносилац представке је, између осталог, предложио да му се пружи прилика да се лично суочи са свим затворским чуварима који су у релевантно време били на дужности, у циљу идентификације његових злостављача, као и да додатни сведок, затвореник попут њега, такође треба бити саслушан у вези с тим.

42. Дана 23. фебруара 2016. године, као одговор на његов ранији захтев, подносилац представке је добио службену потврду да је током 2011. и 2012. године затворски чувар са идентификационим бројем 1224 био запослен у Казнено-поправном заводу Пожаревац – Забела.

43. Подносилац представке је 5. априла 2016. године допунио своју претходну кривичну пријаву, идентификујући именом и презименом једног од затворских чувара који су га наводно претукли 24. децембра 2011. године. Такође је указао на затворског чувара са идентификационом ознаком бр. 1224 и поновио да је исти такође учествовао у његовом злостављању. Подносилац представке је, на крају, поновио свој доказни захтев од 22. фебруара 2016. године у погледу тога које кораке следеће треба предузети у истрази (види став 41. горе).

44. Дана 4. јула 2016. године, сведок кога је предложио подносилац представке (видети крај става 41. горе) је саслушан у Основном јавном тужилаштву у Пожаревцу. Исти је изјавио да су он и подносилац представке 22. децембра 2011. године жестоко претучени без икаквих провокација са њихове стране. Што се тиче наводног злостављања подносиоца представке „након 22. децембра 2011. године”, сведок,

који је у то време био у хелији до подносиоца представке, је изјавио да није лично видео напад, „који се [догодио] у недељу”, али да је чуо комешање и глас подносиоца представке и да је због тога, закључио да је он [био] претучен“.

II. Б. РЕЛЕВАНТНО ДОМАЋЕ ПРАВО

А. Устав Републике Србије (објављен у „Службеном гласнику Републике Србије” – СГ РС – број 98/2006)

45. Члан 25. Устава Републике Србије гласи:

„Физички и психички интегритет је неповредив.

Нико не може бити изложен мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, нити подвргнут медицинским или научним огледима без свог слободно датог пристанка.“

В. Кривични законик (објављен у „СГ РС”, број 85/05, измене и допуне објављене у „СГ РС”, бр. 88/05, 107/05, 72/09 и 111/09)

46. Члан 137. Кривичног законика гласи:

„1. Ко злоставља другог или према њему поступа на начин којим се вређа људско достојанство, казниће се затвором до једне године.

2. Ко применом силе, претње, или на други недозвољени начин другоме нанесе велики бол или тешке патње с циљем да од њега [или ње] или од трећег лица добије признање, исказ или друго обавештење или да се он [или она] или неко треће лице застраши или незаконито казни ... казниће се затвором од шест месеци до пет година.

3. Ако дело из ст. 1. и 2. овог члана учини службено лице у вршењу службе, казниће се за дело из става 1. затвором од три месеца до три године, а за дело из става 2. затвором од једне до осам година.“

С. Законик о кривичном поступку (објављен у „Службеном листу Савезне Републике Југославије” – СЛ СРЈ – број 70/01, измене и допуне објављени у „СЛ СРЈ”, број 68/02 и „СГ РС”, бр. 58/04, 85/05, 115/05, 49/07, 20/09, 72/09 и 76/10)

47. Прочитани скупа, чл. 19, 20, 46. и 235. Законика о кривичном поступку су предвиђали, између осталог, да се формални кривични поступак може покренути на захтев овлашћеног тужиоца. За кривична дела која су предмет кривичног гоњења по службеној дужности, овлашћени тужилац је био јавни тужилац лично. Међутим, надлежност потоњег у погледу одлучивања да ли ће покренути поступак била је ограничена начелом законитости, које је захтевало да он или она мора поступати кад год постоји основана сумња да је почињено кривично дело које је предмет кривичног гоњења по службеној дужности. Није се правила разлика да ли је јавни тужилац за инцидент сазнао из кривичне пријаве коју је поднела жртва или неко друго лице, или чак и ако је он или она сам чуо/ла гласине у вези с тим.

48. Члан 224. је, између осталог, предвиђао да се кривична пријава може поднети писмено или усмено. Такође је наведено да ће суд, уколико прими притужбу ове врсте, исту одмах морати да проследи надлежном јавном тужиоцу.

49. Члан 61. је предвиђао да, уколико јавни тужилац одлучи да нема основа за покретање кривичног поступка, он или она морају обавестити жртву о тој одлуци, која тада има право да сама преузме кривично гоњење у том случају у својству „оштећеног као тужиоца“ у року од осам дана од дана пријема обавештења о тој одлуци.

50. Члан 64. став 1, члан 239, став 1. и члан 242, узети заједно, су предвиђали да када је наводни починилац кривичног дела непознат, да супсидијарни тужилац има право да захтева од истражног судије да предузме посебне, додатне мере усмерене на утврђивање његовог идентитета пре него што донесе одлуку о томе да ли треба захтевати покретање формалне судске истраге. За случај да истражни судија одбије овај захтев, на основу члана 243, став 7, ванпретресно веће истог суда је било надлежно да одлучи о том питању.

51. Члан 257. став 2, је предвиђао да, након завршетка формалне судске истраге, истражни судија мора да достави списе предмета јавном тужиоцу. Тужилац је тада морао да одлучи о томе како даље поступити у року од петнаест дана, односно да ли ће тражити додатне информације од истражног судије, поднети оптужницу пред судом или одустати од предметне оптужбе.

52. Члан 259. став 2. је предвиђао, између осталог, да се одредбе члана 257. став 2. такође морају применити, *mutatis mutandis*, и на супсидијарног тужиоца.

D. Закон о облигационим односима (објављен у „Службеном листу Социјалистичке Федеративне Републике Југославије”, бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, као и у „Сл. СРЈ”, број 31/93)

53. Члан 200. Закона о облигационим односима, између осталог, предвиђа да свако ко је претрпео страх, физичку бол или душевну патњу као последицу повреде свог угледа, личног интегритета, слободе или својих других права личности има право на новчану накнаду.

54. Члан 172, став 1. предвиђа да је правно лице, што укључује и државу, одговорно за сваку штету коју било које од „његових органа” проузрокује „трећем лицу”.

III. РЕЛЕВАНТНИ МЕЂУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ

A. Извештај Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (СРТ) Влади Србије у оквиру његове посете Србији у периоду од 19. до 29. новембра 2007. године, објављен 14. јануара 2009. године

55. У наведеном извештају, СРТ је констатовао следеће:

„41. ... Када је реч о Окружном затвору у Београду, делегација је примила само неколико навода о физичком злостављању од стране затворског особља. У њима се позивало на ударање гуменом палицом од стране затворског особља које је радило у Јединици 312 и од стране посебне групе затворских службеника задужених за брзу интервенцију, као облик казне за упућивање захтева које затворско особље сматра неприхватљивим или у контексту решавања сукоба између затвореника.

Супротно томе, у Казнено-поправном заводу Пожаревац – Забела делегација је примила низ навода о недавном физичком злостављању, у којима су наведени ударање гуменом палицом, шутирање и шамарање од стране затворског особља. Већина тих навода потекла је од затвореника притворених у Павиљону VII; посебно се тврдило да је особље одводило затворенике који би се жалили у подрум те јединице и тамо их тукли. Генерално, делегација је стекла јасан утисак да у Павиљону VII влада атмосфера страха; многи затвореници су тврдили да их је особље упозорило да ће их претући уколико их ухвате да спавају током дана или у случају да се жале.

Надаље, веродостојни наводи о физичком злостављању од стране затворског особља су се могли чути од стране затвореника у притворској јединици Казнено-поправног завода Пожаревац – Забела, где је општа атмосфера била веома напета ...

42. СРТ препоручује да управа Казнено-поправног завода Пожаревац – Забела користи сва расположива средства за смањење напетости, посебно у јединици високе безбедности те установе, Павиљону VII и притворској јединици. Поред испитивања притужби затвореника, ово

ће захтевати и редовно присуство високих руководилаца установе на притворским местима (укључујући притворску јединицу), њихов директан контакт са затвореницима и побољшање обуке затворског особља.

У том контексту, управа Казнено-поправног завода Пожаревац – Забела мора послати јасну поруку притворском особљу да физичко злостављање затвореника, као и други облици омаловажавајућег или провокативног понашања према затвореницима, нису прихватљиви и да ће се озбиљно кажњавати. Сличну поруку треба послати и особљу Окружног затвора у Београду.

Надаље, затворско особље ... треба подсетити да сила која се користи за контролу насилних и/или непослушних затвореника не сме бити већа него што је потребно, те да након што затвореници буду стављени под контролу, не може бити оправдања за напад на исте.

...

45. Током своје посете 2007. године, делегација је приметила да затворско особље у... посећеним затворима носи гумене палице тако да их затвореници јасно виде. Као што је споменуто у извештају из 2004. године, такво понашање не доприноси развоју добрих односа између затворског особља и затвореника. У свом одговору на овај извештај, српске власти су навеле да су гумене палице биле део униформе. *CPT* жели да нагласи да, по његовом мишљењу, затворско особље никада не би требало да носи гумене палице на видљив начин у притворским просторима; **уколико се сматра да је неопходно да затворско особље носи са собом гумене палице, исте треба сакрити од погледа.**

Надаље, делегација је пронашла дрвене палице и гвоздене шипке у канцеларијама затворског особља које се налазе у павиљонима у КПЗ Пожаревац-Забела и Сремска Митровица. *CPT* препоручује да се ови предмети без даљег одлагања уклоне из канцеларија затворског особља.

46. *CPT* је забринут због начина на који је прибегавање употреби „мера принуде” документовано у три посећене институције. Као што је већ споменуто ..., у Казнено-поправном заводу Пожаревац-Забела особље је покушало да измени податке у регистру везане за прибегавање употреби „мера принуде” у односу на протекле године. Надаље, показало се да постоје одступања између података из регистра и података које воде здравствене службе, као и у појединачним извештајима о употреби „мера принуде”. Поред тога, у посећеним установама, ни регистри, нити извештаји о употреби „мера принуде” нису пружили никакве информације о врсти фиксације или дужини фиксације. На крају, у многим случајевима је опис инцидента који је довео до прибегавања употребе „мера принуде” био веома лош.

У било којем затворском систему, затворско особље ће понекад морати да употреби силу за контролу насилних и/или непослушних затвореника. Ово су очигледно ситуације високог ризика у погледу могућности злостављања затвореника, и као такве захтевају посебне заштитне мере. Посебно треба водити евиденцију о свим случајевима прибегавања употреби „мера принуде” над затвореницима. Штавише, физичку снагу и средства за обуздавање никада не треба примењивати као казну. Затвореник против кога су употребљена било каква средства силе би требао да има право на хитан преглед и, по потреби, лечење од стране лекара. Резултати прегледа (укључујући све релевантне изјаве затвореника и закључке лекара) треба да буду формално евидентирани и доступни затворенику, који поред тога мора имати право, уколико то жели, на форензички лекарски преглед. ***CPT* препоручује да српске власти предузму кораке како би ускладили своју праксу са горе наведеним разматрањима. У том је контексту такође важно осигурати да се тужиоци и инспекторат Министарства правде систематски обавештавају о употреби физичке силе и „мера принуде” од стране затворског особља, те да буду посебно обазриви приликом испитивања таквих случајева.**

47. Како је *CPT* нагласио у извештају о својој [посети] из 2004. године, затворске здравствене службе могу дати значајан допринос у спречавању злостављања затвореника. Прегледом медицинских

картона у три посећене установе је установљено да евидентирање и пријављивање повреда примећених код новопридошлих затвореника и даље представља проблем ...

Такође је важно констатовати да је у Казнено-поправном заводу Пожаревац – Забела главни лекар рекао делегацији да је недавно издата инструкција од стране Управе за извршење кривичних санкција да се „лаке трауматске повреде” не евидентирају. СРТ жели да од српских власти добије објашњење о овој ставци.”

В. Извештај СРТ-а Влади Србије о посети Србији у периоду од 1. до 11. фебруара 2011. године, објављен 14. јуна 2012. године

56. У наведеном извештају, СРТ је констатовао следеће:

„32. Делегација СРТ-а је спровела накнадне посете Окружном затвору у Београду и Казнено-поправном заводу Пожаревац-Забела, где је своју пажњу усмерила на јединицу високог обезбеђења и притворску јединицу, као и на Посебно одељење. Обављена је прва посета Казнено-поправном заводу за жене Пожаревац.

...

37. У Казнено-поправном заводу за жене Пожаревац и у притворској јединици Казнено-поправног завода Пожаревац – Забела нису примљени никакви наводи о физичком злостављању затвореника. Што се тиче потоње установе, атмосфера је била видно боља од оне која је примећена током посете 2007. године.

Међутим, делегација је ипак примила поједине наводе о физичком злостављању затвореника од стране затворског особља у Окружном затвору у Београду, као и наводе о вербалном злостављању. У једном недавном случају, затвореник је тврдио да га је затворско особље извело из ћелије, довело до степеништа – где није било покрића сигурносним камерама – и ту га претукло (ударало и шутирало), јер је одбио да раздвоји два затвореника са којима је делио ћелију који су се у њој тукли. Дотични затвореник је посетио затворског лекара наредног дана, који је притом забележио следеће информације: хематоми у пределу десног рамена (20 cm x 20 cm и 30 cm x 30 cm), црвенило и отеклина испод десног ока (5 cm x 5 cm). Међутим, у медицинском картону није наведен ниједан узрок повреда. Затвореник је преко своје мајке поднео жалбу у вези са овим инцидентом. СРТ жели да благовремено добије информације о исходу истраге спроведене на основу ове жалбе.

Многи наводи о физичком злостављању затвореника од стране затворског особља су се могли чути у јединици високог обезбеђења (Павиљон VII) Казнено-поправног завода Пожаревац–Забела; наводно злостављање је укључивало ударце гуменим палицама и шутирање, и повезано је са затворским особљем које је реаговало на мање повреде затворске дисциплине. Поред тога, чини се да је дошло до смањења броја навода о злостављању, што се подудара са именовањем новог управника затвора и новог шефа одељења за безбедност у пролеће 2010. године.

Комитет препоручује да управа Казнено-поправног завода Пожаревац – Забела јасно и недвосмислено подсети целокупно затворско особље да је злостављање затвореника у било којем облику неприхватљиво, те да ће свако ко врши, помаже и подржава или толерише такво злостављање бити строго кажњен. Руководство установе би требало да покаже већу обзирност у овој области обезбеђивањем редовног присуства руководиоца затвора на притворским местима (укључујући притворску јединицу), њихов директан контакт са затвореницима, истрагама на основу жалби затвореника и побољшањем обуке затворског особља. Надаље, у контексту спречавања и истраге злостављања, требало би размотрити опсежнију покривеност сигурносним камерама, заједно са осигураним снимцима и адекватном политиком чувања снимљених података.

Сличну поруку треба послати и особљу Окружног затвора у Београду.

38. СРТ је већ истакао у својим извештајима о две претходне посете Србији да затворске здравствене службе могу дати значајан допринос у спречавању злостављања затвореника систематским евидентирањем повреда и, по потреби, достављањем информација надлежним органима. Прегледом медицинских картона у Окружном затвору у Београду и Казнено-поправном заводу Пожаревац – Забела установљено је да је евидентирање и пријављивање повреда примећених на затвореницима, приликом пријема или током боравка у овим установама, и даље на незавидном нивоу...

Поред тога, затвореници су поручили делегацији да медицинско особље Казнено-поправног завода Пожаревац – Забела нерадо бележи такве повреде и нерадо реагује на наводе о злостављању. СРТ препоручује да се предузму кораци како би се осигурало да медицинско особље у Казнено-поправном заводу Пожаревац – Забела буде свесно своје одговорности у овом погледу.”

ПРАВО

I. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 3. КОНВЕНЦИЈЕ

57. Подносилац представке се притуживао да су га затворски стражари континуирано злостављали, а нарочито да су га мучили 11. јуна 2007. године, 18. децембра 2009. године и 22. и 24. децембра 2011. године. Такође се притуживао на накнадни пропуст Тужене државе у погледу спровођења делотворне службене истраге у вези с тим.

58. Члан 3. Конвенције гласи:

„Нико не сме бити подвргнут мучењу, или нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању.”

A. Допуштеност

1. Статус жртве подносиоца представке

(a) Запажања страна у спору

59. Влада је истицала да подносилац представке не може више тврдити да је жртва чињеница на које се жали, с обзиром на одлуку Уставног суда од 10. јула 2013. године, у којој су утврђене суштинске и процедуралне повреде његовог физичког и менталног интегритета, додељена му је накнада штете, а наложено је и спровођење одговарајуће званичне истраге (види став 36 горе). Сама одлука је такође објављена у „Службеном гласнику Републике Србије”. Што се тиче износа предметне накнаде, то јест 1.000 евра додељених на име нематеријалне штете претрпљене од стране подносиоца представке, Влада је тврдила да је ова сума била одговарајућа с обзиром на разлоге које је дао Уставни суд, као и с обзиром на економску ситуацију и животни стандард у то време у Србији. Заправо, Влада је тврдила да се у неким случајевима и само утврђење кршења може сматрати довољним правичним задовољењем за подносиоца представке.

60. Подносилац представке је оспорио те аргументе, наводећи да је, упркос чињеници да је очигледно претрпео тортуру од стране владиних агената, Уставни суд неправилно оквалификовао његово злостављање као нечовечно поступање. Такође, није било адекватне истраге о предметним инцидентима. Заправо, сам Уставни суд је открио дотичне инциденте, али је наредио покретање истраге само у вези са инцидентом од 24. децембра 2011. године. На крају, међутим, ни ова истрага није спроведена правилно, и то после много година. Напослетку, подносилац представке је тврдио да је износ од 1.000 евра, који му је доделио Уставни суд као накнаду за претрпљено „нечовечно поступање”, био очигледно неадекватан.

(b) Оцена Суда

61. Суд понавља да термин „жртва” у контексту члана 34. Конвенције означава особу на коју се директно односи спорни акт или пропуст, при чему је постојање повреде Конвенције замисливо чак и у одсуству негативне одлуке. Сходно томе, одлука или мера која је донесена у корист подносиоца представке није у начелу довољна да њега или њу лиши његовог или њеног статуса „жртве”. У погледу притужби на основу члана 3, попут оних које су овде у питању, националне власти морају: (i) да признају кршење Конвенције, било изричито или прећутно (види, између осталих, *Murray против Холандије* [ВВ], бр. 10511/10, ст. 83, ЕСЉП 2016, и даље референце); (ii) пруже надокнаду, или барем особи пруже могућност да затражи и исходује накнаду за претрпљену штету услед предметног злостављања (види *Shestopalov против Русије*, бр. 46248/07, ст. 56, од 28. марта 2017. године, и *Гјини против Србије*, бр. 1128/16, став 54, од 15. јануара 2019. године); и (iii) спроведу детаљну и делотворну истрагу која би могла довести до идентификовања и кажњавања одговорних. Према мишљењу Суда, кршење члана 3. се не може отклонити само доделом накнаде жртви јер, уколико би власти могле да ограниче своју реакцију на случајеве намерног злостављања од стране државних агената на пуку исплату накнаде, а да притом не чине довољно напора у погледу процесуирања и кажњавања одговорних, било би могуће да у неким случајевима државни агенти практично некажњено злоупотребљавају права оних који су под њиховом контролом. Општа законска забрана мучења и нечовечног и понижавајућег поступања, без обзира на фундаментални значај такве забране, стога не би била делотворна у пракси (види *Vladimir Romanov против Русије*, бр. 41461/02, став 78, од 24. јула 2008. године, и *Gäfgen против Немачке* [ВВ], бр. 22978/05, ставови 116 и 119, ЕСЉП 2010). Стога је додела накнаде подносиоцу представке за штету коју је он или она претрпео/ла услед злостављања само део целокупне потребне мере (види *Cestaro против Италије*, бр. 6884/11, став 231, од 7. априла 2015. године). Чињеница да домаће власти можда нису спровеле делотворну истрагу би, међутим, била пресудна за потребе процене статуса жртве подносиоца представке (*ibid.*, став 229, види такође *Shestopalov*, цитиран горе, став 56).

62. Имајући у виду горе наведено и враћајући се на овај случај, Суд констатује да је, приликом проналажења узрочно-последичне везе између злостављања подносиоца представке, окарактерисаног као „нечовечно поступање”, и његове душевне и физичке патње, Уставни суд утврдио одговорност државе у погледу догађаја у затвору. Међутим, није утврђено да је подносилац представке био подвргнут мучењу, како се наводи. Осим тога, имајући у виду принципе усвојене у случају *Shestopalov* (цитираном горе, ст. 58–63), и у скоријем случају *Artur Ivanov против Русије* (бр. 62798/09, ст. 19, од 5. јуна 2018. године), досуђени износ од 1,000 евра се чини знатно нижим од износа који би Суд досудио на основу закључка да је дошло до повреде истакнуте тежине (види, *mutatis mutandis*, *Scordino против Италије* (бр. 1) [ВВ], бр. 36813/97, ставови 202–216, ЕСЉП 2006–V). На крају, Уставни суд је изричито утврдио да надлежни органи нису спровели делотворну истрагу у у погледу четири наведена догађаја, те је наложио – само у вези са инцидентом од 24. децембра 2011. године – да се убрза службена истрага (види став 36 горе).

63. С обзиром на горе наведено, Суд сматра да подносилац представке и даље може тврдити да је „жртва” повреде својих права према члану 3. Конвенције. Према томе, приговор Владе мора бити одбијен у том погледу.

2. Искрпљивање домаћих правних лекова

(a) Запажања страна у спору

64. Влада је навела да подносилац представке није искористио све расположиве и делотворне домаће правне лекове, а конкретно парничну тужбу на основу чл. 172. и 200. Закона о облигационим односима, путем којих је могао затражити и накнаду нематеријалне штете коју је претрпео (видети став 53. горе).

65. Подносилац представке је тврдио да је испунио захтев исцрпености домаћих правних лекова, самим тим што је изнео свој случај пред Уставни суд. Према томе, додатни напори зарад исходавања накнаде нису били неопходни према мишљењу подносиоца представке.

(b) Оцена Суда

66. Суд понавља да правило о исцрпености домаћих правних лекова из члана 35. Конвенције обавезује оне који настоје да поднесу тужбу против државе пред Судом да прво искористе правне лекове које пружа национални правни систем. Сходно томе, државе су ослобођене одговорности пред међународним телом за своје поступке пре него што добију прилику да ствари исправе у сопственом правном систему (види *Вучковић и други против Србије* (прелиминарни приговор) [ВВ], бр. 17153/11 и 29 других, став 70, од 25. марта 2014. године).

67. Када је реч о правним системима који пружају уставну заштиту основних људских права и слобода, попут оног у Србији, оштећени појединац је обавезан да провери обим те заштите (видети, између осталог, *Винчић и други против Србије*, бр. 44698/06 и 30 других, став 51, од 1. децембра 2009. године).

68. Неуспех подносиоца представке да искористи расположиви домаћи правни лек или да га правилно искористи (тј. подношењем притужбе бар прећутно и у складу са формалним захтевима и временским роковима утврђеним у домаћем праву) за исход ће имати проглашење представке неприхватљивом пред овим Судом (види *Gäfgen*, горе цитиран, ст. 142, ЕСЉП 72; види такође *Вицковић*, горе цитиран, став 72).

69. Суд је, међутим, често наглашавао потребу да се то правило примени уз изврстан степен флексибилности и без прекомерног формализма (видети *Ringelsen против Аустрије*, од 16. јула 1971. године, став 89, серија А, бр. 13, и *Akdivar и други против Турске*, од 16. септембра 1996. године, став 69, *Извештаји о пресудама и одлукама* 1996-IV). На пример, било би превише формалистички захтевати од подносиоца представки да искористе правни лек који чак ни највиши суд њихове државе није захтевао да буде исцрпен (видети *D.H. и други против Чешке* [ВВ], бр. 57325/00, ст. 117. и 118, ЕСЉП 2007-IV). Такође, где је доступно више од једног потенцијално делотворног правног лека, од подносиоца представке се захтева да искористи само један лек по сопственом избору (видети, међу другим

ауторитетима, *Micallef против Малте* [ВВ], бр. 17056/06, став 58, ЕСЉП 2009; *Nada против Швицарске* [ВВ], бр. 10593/08, став 142, ЕСЉП 2012; *Göthlin против Шведске*, бр. 8307/11, став 45, од 16. октобра 2014. године; и *O’Keeffe против Ирске* [ВВ], бр. 35810/09, ставови 109-111, ЕСЉП 2014 (изводи)).

70. Враћајући се на предметни случај и с обзиром на горе наведено, Суд констатује да сам Уставни суд није захтевао од подносиоца представке да исцрпи парничну тужбу, на коју се позива Влада, пре него што је донео одлуку о уставној жалби подносиоца представке. Штавише, након што је већ искористио поступак уставне жалбе, у оквиру кога је било могуће утврдити кршења и доделити накнаду од стране Уставног суда, од подносиоца представке се очигледно није могло очекивати да искористи још један правни пут за остваривање потенцијалне накнаде, било путем парничног поступка или каквог другог, након тога. У тим околностима, Суд сматра да приговор Владе да је подносилац представке пропустио да исцрпи домаће правне лекове, у смислу члана 35. став 1. Конвенције, мора бити одбијен.

3. Закључак

71. Суд констатује да притужбе подносиоца представке такође нису очигледно неосноване у смислу члана 35. став 3. Конвенције. Он даље констатује да исте нису недопуштене по неком другом основу. Према томе, оне се морају прогласити допуштеним.

В. Основаност

1. Материјални аспект члана 3. Конвенције

(а) Запажања страна у спору

72. Подносилац представке је поново потврдио своје притужбе, посебно напомињући да је предметно злостављање представљало „мучење”, а не „нечовечно поступање”, у смислу члана 3. Конвенције. С тим у вези, поновио је да је сам извештај Заштитника грађана окарактерисао инцидент од 24. децембра 2011. године као „мучење” (види став 22. горе).

73. Влада је поновила своје аргументе изнете у ставу 59. горе, уз истицање да је злостављање подносиоца представке представљало нечовечно поступање, а не мучење, како је објаснио Уставни суд у својој одлуци од 10. јула 2013. године (види став 36. горе). Влада је даље навела да је присила као таква понекад неопходна како би се одржала затворска дисциплина и, штавише, да је заправо подносилац представке увек био особа која је провоцирала употребу силе од стране власти. Иако је, додуше, употребљена сила можда била несразмерна, било је тешко проценити одговарајући ниво принуде који је био потребан како би се обуздао подносилац представке, који је и сам био физички веома јака особа. У сваком случају, Влада је тврдила да никада није било намере од стране државних агената који су били укључени у инцидент да противправно злостављају подносиоца представке или да га кажњавају или малтретирају. На крају, српски правни систем је обезбедио заштиту права подносиоца представке, што је доказано одлуком Уставног суда и извештајем Заштитника грађана на који се подносилац представке позивао.

(b) Оцена Суда

(i) Општа начела

74. Суд понавља да члан 3. Конвенције садржи једну од најосновнијих вредности демократских друштава. За разлику од већине материјалних одредби Конвенције, члан 3. не предвиђа изузетке, а сходно члану 15, став 2, одступање од његове примене није дозвољено чак ни у случају ванредног стања или угрожавања виталних интереса државе (види, на пример, *Selmouni против Француске* [ВВ], бр. 25803/94, став 95, ЕСЉП 1999-V). Суд је потврдио да чак и у најтежим околностима, као што је борба против тероризма и организованог криминала, Конвенција на апсолутан начин забрањује мучење и нечовечно или понижавајуће поступање, без обзира на понашање дотичне особе (види *Chahal против Уједињеног Краљевства*, од 15. новембра 1996. године, став 79, Извештаји 1996-V, и *Labita против Италије* [ВВ], бр. 26772/95, став 119, ЕСЉП 2000-IV). Природа дела које је подносилац представке наводно починио је стога небитна за потребе члана 3. (види *V. v. против Уједињеног Краљевства* [ВВ], бр. 24888/94, став 69, ЕСЉП 1999-IX; *Ramirez Sanchez против Француске* [ВВ], бр. 59450/00, став 116, ЕСЉП 2006-IX; *Saadi против Италије* [ВВ], бр. 37201/06, став 127, ЕСЉП 2008; и *Gäfgen*, цитиран горе, став 87).

75. Према устаљеној судској пракси Суда, злостављање мора да достигне минимални ниво тежине да би се могло подвести под опсег члана 3. Процена тог минималног нивоа тежине је релативна и зависи од свих околности предмета, попут трајања поступања, његових физичких или менталних последица, а у неким случајевима, и од пола, узраста и здравственог стања жртве (видети, међу другим ауторитетима, предмет *Gäfgen*, цитиран горе, став 88; *Price против Уједињеног Краљевства*, бр. 33394/96, став 24, ЕСЉП 2001-VII; и *Jalloh против Немачке* [ВВ], бр. 54810/00, став 67, од 11. јула 2006. године). Утврђивано је да је поступање било „нечовечно“ зато што је, између осталог, било почињено са предумишљајем, зато што је трајало сатима без прекида и изазвало или стварну телесну повреду или интензивну психичку и душевну патњу (види *Labita*, цитиран горе, став 120). Поступање се сматра „понижавајућим” када је било такво да је код жртава изазвало осећања страха, патње и подређености која су их могла понизити и евентуално сломити њихов физички или морални отпор

(види *Gäfgen*, цитиран горе, став 89). Мучење, међутим, подразумева намерно нечовечно поступање које изазива веома озбиљну и тешку патњу (видети, на пример, *Aksoy*, цитиран горе, став 63; *Aydın против Турске*, од 25. септембра 1997. године, ст. 83–84. и 86, *Извештају* 1997-VI; и *Хабими и други против Србије*, бр. 19072/08, став 85, од 3. јуна 2014. године).

76. У контексту лица лишених слободе, Суд наглашава да су ова лица у осетљивом положају и да власти имају дужност да штите њихов физички интегритет (видети, између осталих, *Sarban против Молдавије*, бр. 3456/05, став 77, од 4. октобра 2005. године; *Mouisel против Француске*, бр. 67263/01, став 40, ЕСЉП 2002-IX; и *Хабими*, цитиран горе, став 86). Свако прибегавање употреби физичке силе, која није заиста неопходна услед понашања лица које је лишено слободе, умањује људско достојанство и у начелу представља повреду права утврђених у члану 3. Конвенције (види *Vouyid против Белгије* [ВВ], бр. 23380/09, ставови 100. и 101, ЕСЉП 2015). Суд је, наравно, свестан могућности насиља која постоји у казним установама (види *Gömi и други против Турске*, бр. 35962/97, став 77. од 21. децембра 2006. године). Суд, према томе, прихвата да употреба силе може повремено бити неопходна ради осигурања безбедности у затвору, за одржавање реда и ради спречавања кривичних дела. Упркос томе, таква сила се може применити само ако је неизбежна и не сме бити претерана (види *Vladimir Romanov против Русије*, бр. 41461/02, став 63, од 24. јула 2008. године; и *Хабими*, цитиран горе, став 86).

77. Наводи о злостављању морају бити поткрепљени одговарајућим доказима. Оцењујући доказе, Суд је углавном примењивао стандард доказа „изван основане сумње” (види *Ирска против Уједињеног Краљевства*, од 18. јануара 1978. године, став 161, серија А, бр. 25). Такав доказ, међутим, може проистећи из истовременог постојања довољно јаких, јасних и међусобно усаглашених закључака или сличних неспорних претпоставки чињеница. Тамо где догађаји о којима је реч у целости или највећим делом спадају у искључиви домен знања власти, као што је случај са особама лишеним слободе које су под контролом власти, јавиће се снажне чињеничне претпоставке када је реч о повредама које се десе за време лишења слободе. Заиста, може се сматрати да терет доказивања носе власти; оне су дужне да обезбеде задовољавајуће и уверљиво објашњење. (видети *Salman против Турске* [ВВ], бр. 21986/93, став 100, ЕСЉП 2000-VII). Иако, у начелу, задатак Суда није да даје сопствену оцену чињеница уместо домаћих судова, Суд и поред тога није везан налазима домаћих судова с тим у вези (види, на пример, *Хабими* цитиран горе, став 87).

(ii) Примена ових начела на предметни случај

78. Суд примећује да је 10. јула 2013. године Уставни суд утврдио повреду права подносиоца представке на неповредивост његовог физичког и менталног интегритета (у погледу како материјалног, тако и процесног аспекта), што је повреда еквивалентна кршењу члана 3. Конвенције (види став 45. горе), у вези са инцидентима од 11. јуна 2007. године, 18. децембра 2009. године и 22. и 24. децембра 2011. године, и доделио му износ од 1.000 евра на име претрпљене нематеријалне штете (види став 36. горе). У тим околностима и с обзиром на опсежно документоване чињенице предметног случаја, Суд налази да је утврђено да је подносилац представке претрпео злостављање од стране државних агената, тачније „нечовечно поступање” како је то описао Уставни суд. Међутим, поред самих излагања подносиоца представке у вези с тим, Суд сматра да нема довољно доказа како би се закључило да је подносилац представке заиста „намерно“ злостављан како би му се нанела „веома озбиљна и округна патња“, што би значило „мучење” у смислу члана 3. Конвенције. Заправо, сам Уставни суд је сматрао да је употреба силе против подносиоца представке 11. јуна 2007. године, 18. децембра 2009. године и 22. децембра 2011. године била оправдана, али претерана. Што се тиче инцидента од 24. децембра 2011. године, иако је тачно да га је Заштитник грађана у свом извештају од 31. јануара 2012. године описао као „мучење“, Суд може само да констатује да је овај закључак опет у основи заснован на самим изјавама подносиоца представке о томе шта се догодило и на тежини

повреда које је том приликом задобио. Тим Заштитника грађана, према томе, није успео да прикупи друге доказе у том погледу, у вези са разлозима и/или намером за иницијалну примену силе затворских чувара, ма колико се на крају испоставило да је иста била претерана.

79. С обзиром на горе наведено, Суд утврђује да је као последица нечовечног поступања према подносиоцу представке дошло до повреде материјалног аспекта члана 3. Конвенције.

2. Процедурални аспект члана 3. Конвенције

(а) Запажања страна у спору

80. Подносилац представке је поново потврдио своје притужбе. Даље је напоменуо да је Уставни суд наредио истрагу само инцидента од 24. децембра 2011. године, упркос томе што је утврдио и кршење у вези остала три инцидента. У пракси су, према томе, надлежне власти предузеле само неке кораке како би истражиле инцидент од 24. децембра 2011. године, али ни то није спроведено адекватно, те на крају уопште није ни додељена накнада.

81. Влада је тврдила да је истрага инцидента који се догодио 24. децембра 2011. године била, уопштено говорећи, независна, детаљна и брза, и да је подносилац представке често доприносио одлагању давањем недоследних или непрецизних сведочења, па чак и покушајима да утиче на сведоке. Штавише, препознавање свих дежурних затворских чувара суочавањем лицем у лице, као што је то предложио подносилац представке (види став 41. горе), такође имајући у виду недостатак других доказа, не би довело до разјашњења, јер би подносилац представке вероватно само окривио једног или више затворских чувара који му се не би свидели. У сваком случају, Влада је нагласила да су уложени озбиљни напори како би се утврдиле све релевантне чињенице и идентификовали починиоци, али и да не мора свака истрага довести до закључка који би подржао тврдње особе која тврди да је злостављана, посебно тамо где није постојала опрема за видео надзор у релевантно време и када нема доказа ван разумне сумње.

(b) Оцена Суда

82. Суд понавља да, када појединац истакне веродостојну тврдњу да је претрпео поступање супротно члану 3. од стране државних агената, та одредба, тумачена заједно са општом дужношћу држава уговорница према члану 1. Конвенције да „јемче свакоме у својој надлежности права и слободе загарантоване у ... [овој] Конвенцији”, подразумева да би требало да буде спроведена делотворна званична истрага (види, међу другим ауторитетима, *Labita*, цитирану горе, став 131).

83. Без обзира на метод истраге, власти морају поступити чим се уложи званична притужба. Чак иако, стриктно говорећи, није поднета никаква притужба, истрага мора почети ако постоје довољно јасне индикације да се догодило злостављање (види *Станимировић против Србије*, бр. 26088/06, став 39, од 18. октобра 2011. године).

84. Суд је такође сматрао да би истрага требало да буде таква да утврди идентитет починиоца и доведе до кажњавања одговорних лица (види *Labita*, цитиран горе, став 131). Она се такође мора обавити темељно: власти морају увек озбиљно настојати да утврде шта се десило и не смеју се ослањати на брзе или неосноване закључке ради окончања истраге или као основу за њихове одлуке. Надаље, истрага мора бити брза и независна. На крају, истрага мора приуштити довољан елемент јавног испитивања како би се утврдила одговорност. Иако степен јавног испитивања може варирати, подносиоцу притужбе се мора омогућити делотворан приступ поступку истраге у свим случајевима (види, на пример, *Крсмановић против Србије*, бр. 19796/14, став 74, од 19. децембра 2017. године, и *Гјини*, цитиран горе, став 95, као и преседане који се у њима наводе).

85. Враћајући се на предметни случај, Суд још једном констатује да је 10. јула 2013. године Уставни суд утврдио повреду права подносиоца представке на неповредивост његовог физичког и менталног

интегритета (у погледу како материјалног, тако и процесног аспекта), што је повреда еквивалентна кршењу члана 3. Конвенције у вези са инцидентима од 11. јуна 2007. године, 18. децембра 2009. године и 22. и 24. децембра 2011. године, и доделио му износ од 1.000 евра на име претрпљене нематеријалне штете. У погледу процедуралног аспекта, исти је даље утврдио да надлежни органи нису спровели делотворну истрагу у вези са наведена четири инцидента, и да је наложио – али само у вези са инцидентом од 24. децембра 2011. године – да се убрза службена истрага (види став 36. горе). Дакле, Суд се слаже да никада није покренута кривична или друга одговарајућа званична истрага која би могла довести до идентификовања и кажњавања злостављача подносиоца представке у вези са инцидентима од 11. јуна 2007. године, 18. децембра 2009. године и 22. децембра 2011. године, упркос његовим веродостојним наводима којима указује да је био злостављан од стране државних агената. У вези са инцидентом од 24. децембра 2011. године, Суд такође не види разлог да се, с обзиром на познате чињенице случаја, не сложи са налазом Уставног суда о процедуралном кршењу члана 3, посебно у погледу: (i) значајног и неоправданог временског размака између неких предузетих истражних корака (види, на пример, ставове 38. и 39. горе); (ii) укупног трајања предметне истраге, која је започета најкасније 14. марта 2012. године (види став 25. горе) и била још увек у току 4. јула 2016. године (види став 44 горе), тако да је, до тада, трајала укупно око четири године и три месеца; (iii) непотребно понављајућа природа неких од тих корака (види ст. 23–34. и 38–44. горе); (iv) пропуст надлежних органа да покушају да спроведу процену, односно да омогуће подносиоцу представке да идентификује затворске чуваре, упркос поновљеним и очигледно разумним предлозима подносиоца представке (види ст. 30, 38, 41. и 43. горе); и (v) недостатак транспарентности у погледу где, када и зашто су видео снимци могли или нису могли бити доступни (погледати и упоредити доступност видео снимака поменутих у ста. 23. и 28. горе). Коначно, домаће власти су такође пропустиле да спроведу делотворну и смислену истрагу чак и након усвајања одлуке Уставног суда од 10. јула 2013. године (види ст. 38–44. горе).

86. С обзиром на горе наведено, Суд утврђује да је дошло до повреде процедуралног аспекта члана 3. Конвенције.

II. ОСТАЛЕ НАВОДНЕ ПОВРЕДЕ КОНВЕНЦИЈЕ

87. Суд констатује да је, након што је Влада Тужене државе обавештена о случају, подносилац представке поновио друге притужбе које су првобитно биле истакнуте у складу са чланом 3. Конвенције, нарочито у вези са његовим наводним злостављањем у бројним другим приликама, као и накнадним недостатком делотворне званичне истрага у том погледу.

88. Суд понавља да је 25. априла 2016. године Влада обавештена о појединим притужбама подносиоца представке према члану 3. Конвенције, а посебно онима у вези са инцидентима од 11. јуна 2007. године, 18. децембра 2009. године и 22. и 24. децембра 2011. године, у вези са којима су повреде сада утврђене у овој пресуди, док су све преостале притужбе проглашене неприхватљивим (види ставове 3. и 4. горе). Имајући то у виду, Суд више није надлежан за испитивање потоњих притужби (види, *mutatis mutandis*, *КИПС ДОО и Дрекаловић против Црне Горе*, бр. 28766/06, ст. 138. и 139, од 26. јуна 2018. године).

III. ПРИМЕНА ЧЛАНА 41. КОНВЕНЦИЈЕ

89. Члан 41. Конвенције гласи:

„Када Суд утврди прекршај Конвенције или протокола уз њу, а унутрашње право Високе стране уговорнице у питању омогућава само делимичну одштету, Суд ће, ако је то потребно, пружити правично задовољење оштећеној страни.”

А. Штета

90. Подносилац представке је тражио износ од 40,000 евра на име претрпљене нематеријалне штете.

91. Влада је оспорила овај захтев.

92. Суд сматра да је подносилац представке засигурно претрпео извесну нематеријалну штету. Узимајући у обзир природу повреда утврђених у овом случају, имајући у виду да је подносиоцу представке већ додељен износ од 1.000 евра од стране Уставног суда (види став 36. горе), поступајући по правичности, како се то захтева према члану 41. Конвенције, Суд с тим у вези додељује подносиоцу представке износ од 4.000 евра, као и било који порез који се може наплатити на тај износ.

В. Трошкови и издаци

93. Подносилац је такође тражио износ од EUR 2.355 за трошкове и издатке који су настали пред Судом.

94. Влада је оспорила овај захтев.

95. Према судској пракси Суда, подносилац представке има право на накнаду трошкова и издатака само у оној мери у којој је доказано да су стварно и нужно настали и да су разумни у погледу квантитета. Што се тиче овог случаја, имајући у виду документацију поднету од стране странака и горе наведене критеријуме, Суд сматра да је разумно доделити целокупни износ који подносилац представке захтева по основу трошкова и издатака насталих у поступку пред Судом, а што износи 2.355 евра, као и било који порез који му се може наплатити.

С. Затезна камата

96. Суд сматра да је примерено да затезна камата буде заснована на маргиналној каматној стопи Европске централне банке уз додатак од три процентна поена.

ИЗ ТИХ РАЗЛОГА, СУД, ЈЕДНОГЛАСНО,

1. *Проглашава* представку прихватљивом;

2. *Утврђује* да је дошло до повреде материјалног аспекта члана 3. Конвенције;

3. *Утврђује* да је дошло до повреде процедуралног аспекта члана 3. Конвенције;

4. *Утврђује*

(а) да Тужена држава треба да исплати подносиоцу представке, у року од три месеца од дана када ова пресуда постане правоснажна у складу са чланом 44. став 2. Конвенције, следеће износе које треба претворити у националну валуту Тужене по стопи која се примењује на дан исплате:

(i) 4,000 евра (четири хиљаде евра), као и било који порез који се може наплатити у погледу нематеријалне штете;

(ii) 2,355 евра (две хиљаде три стотине педесет и пет евра), као и било који порез који се може наплатити подносиоцу представке у вези са овим износом у погледу трошкова и издатака;

(b) да, за период од истека наведених три месеца до измирења, треба исплатити обичну камату на горе наведене износе по стопи која је једнака маргиналној каматној стопи Европске централне банке, током периода доцње, уз додатак од три процентна поена;

5. *Одбацује* преостали део захтева подносиоца представке за правичним задовољењем.

Састављено на енглеском језику и достављено у писаној форми дана 3. децембра 2019. године, у складу са правилом 77. ст. 2. и 3. Пословника Суда.

Andrea Tamietti

заменик секретара

Jon Fridrik Kjølbro

председник